

TRANSILVANIA.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postale.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Museulu istoricu si archeologicu din Temisiór'a. Calatorii in interesulu sciintiei. Cercetari ulterioari in Oradea-mare. (Urmare si fine). — Ajutoria numerate in bani de càtra unu episcopu românescu la purtarea resboiului Austriei cu Napoleonu I. in a. 1809. — Documentu din 1806 despre spionarea romàniloru si prinderea scrisoriloru românesci. Sumariulu decretulu presidiale. — Dupa 36 de ani suvenire la reuniunea femeiloru romàne din Brasiovu. — Unele pareri despre gradulu de cultur'a alu poporului românescu. — Câteva cugetari despre starea nóstra economica si culturala. — Schitje din istori'a literaturiei romane de V. A. Ureche. — Concursu la stipendie. — Anuntiu de abonamentu.

Museulu istoricu si archeologicu din Temisiór'a. Calatorii in interesulu sciintiei. Cercetari ulterioari in Oradea-mare.

(Urmare si fine).

Trei Dacii. Dacia Malvensis.

Istoriciloru este prea bine cunoscuta confusiunea in care se mai afla ici-colo încă si până astadi cestiunea despre cele trei Dacii. Ací diversele hipotese isi aflara câmpu largu de discussiuni, pentrucá mai la urma se dispara un'a dupa alt'a. Se dice că unulu din istoricii Banatului, adeca Griselini a fostu celu de ântâiu, care fara că se produca probe istorice, a inpartitu Daci'a vechia in Alpestris, Mediterranea et Ripensis, éra pe acésta l'au urmatu altii până la cei mai dincóce si anume până la L. Böhm citatu mai in susu. In cursulu aniloru s'au descoperitu inscriptiuni cu Tribus Daciis si Trium Daciarum; din atâta inse nu se putea afla nici numele celorlu trei provincii, in care imperatorii voru fi desfacutu statulu monarchicu alu Daciei, nici partile de teritoriu circumscrisu pentru fie-care din ele. In fine esira la lumina inscriptiuni cu câte trei nume, adeca Dacia Apulensis, Auraria, Malvensis; mai de turendu inse si mai virtosu dupa studiu si cercetari de ani indelungati ale dlui Carolu Torma se aflà si Provincia Porolissensis cu capital'a sa Porolissum, tocma susu in partea septemtrionala a Transilvaniei pe teritoriuulu comunei de astadi Moigrad in comitatulu Salagiu.

S'a mai escatu inca si alta neintielegere grea mai alesu in capetele acelora, cari amestecau in scrierile loru inca si Daciile lui Aurelianu din Mesi'a cu Daci'a lui Traianu. Acésta neintielegere din urma a descurcat'o dintre scriitorii nostrii romàni eruditulu domnu canonicu

Ioanu M. Moldovanu vechiu profesoru si directoru de liceu in scrierea sa polemica din anulu 1873*).

Inse care a fostu Dacia sau Provincia Malvensis? Atâtea inscriptiuni vorbescu si de câte unu procuratoru: (Caesaris) Trium Daciarum Apulensis, Aurariae, Malvensis, prin urmare acésta a existatu alaturea cu celalalte doue parti, inse unde? Dn. Antoinu Boleszny unulu dintre membrii societatiei archeologice dela Temisióra in Buletinulu din 1884 fasc. III. se încerca se probeadie, că Dacia Malvensis s'a numitu totu teritoriuulu Banatului de astadi, alu Banatului numitu odinióra alu Severinului mai târdiu alu Craiovei, precum si totu teritoriuulu cunoscutu până in dilele nóstre sub nume de Munteni'a, éra capital'a acelei provincii dice elu că a fostu Drobeta situata in regiunea comunei Turnu-Severinului. Acilea Boleszny ia in ajutoriu câteva inscriptiuni din Neigebour, Ackner, Borghesi si a. In câtu pentru municipiulu Drobeta temeuriile densului se potu accepta; éra cele aduse in favórea teritoriuulu Daciei Malvense mi se paru cam problematice. Se speramu că archeologii voru reusi prin necurmatele loru cercetari că se scótia si ací adeverulu intregu la lumina. Pentru situatiunea cetatiei Drobeta in aceea parte a Daciei dissertantele se provóca la descoperirile facute de generalulu austriacu Hamilton fostu gubernatoru alu Banatului, care pe la anulu 1736 aflate in regiunea bailoru Herculane multe pietrii votive publicate de archeologulu Caryophilus la Vien'a in 1737 sub titlu De Thermis Herculanis nuper in Dacia detectis, éra intre acelea si o pétra de momentu pusa unui Decemvir Municipii Drobetae, copiata cu erori de Griselini, dara corésa de Mommsen sub Nr. 1579. Că Drobeta fusese nu numai colonia simpla, ci municipiulu

*) A se vedea: Spicuire in istori'a baserecesca a Romaniloru, respunsu la Contra-critic'a domnului N. Popea de Ioane M. Moldovanu Blasiu 1873. Pag. 81.

importantu, Boleszny probédia între altele si cu inscriptiunea luata de pre o pétra patrata descoperita la Castrum de lângă Severinu, unde elu o aflase aruncata la o parte in gradin'a publica. De sí literele sunt tocite si anevoia de cititu, B. dice că le-a descifratu asia;

IMP. CAES. DIV.
HADRIANI FIL.
DIVI. TRAI. PART.
NEPOT. DIVI. NERV.
PRONEPT. AELIO HADRIANO ANTONI
NO. AUG. PIO PONT. MA
XIM. TRIB. POT: VIII.
IMP. II. COS. III. PR
RESPUBLICA MVN.
HADRIANI DROBET
DEC. DEC.

Archeologii din Romani'a, cari cunoscú aceea pétra dela Severinu, voru scí se ne spuna, daca copi'a luata de către archeologulu din Banatu este sau nu autentica.

Intr'aceea Boleszny dupace pune mare temeiu pe demonstratiunile sale si dupace visitase de câteva ori atât regiunea dela Severinu si cea dela Mehadia si Orsiov'a giuru inpregiuru, apoi cu chart'a Peutingeriana si cu geografi'a lui Ptolomeiu in mâna plecà mai departe prin Banatu in susu pe urmele unui altu drumu alu Romei, si afla printe munti si dealuri pâna la Caransebesiu optu cãstre si municipie romane, cu alte cuvente, elu ne presenta unu teritoriu locuitu fôrte desu de colonii romane. Acelea castre, fortaretie, turnuri cu colonii si municipie le pune B. in ordinea acésta: 1. Castrum Severinum dincóce de capulu podului Traianu cu municipiulu Drobeta; 2. Castrum Tierna si colonia; 3. Ad Mediam castrum si colonia, despre care totu Boleszny ținuse una alta dissertatiune istorica in acelasi apu 1884 spre a proba cu citate numeróse, că ceea ce se numise odinióra Ad-Mediam, dupa multe vécuri ridicându-se acolo una alta fortarétia s'a numitu Mihald, care obvine in multe documente din dilele regiloru Carolu Robert si Ludovicu I., din ale lui Ioanu Corvinu si dupa aceea, éra dela unu timpu incóce se numesce Mehadia; prin urmare cei cari cercetédia ruinele din acea regiune, au se fia cu mare luare aminte că se nu confunde pe cele remase din timpulu Romaniloru cu altele mai târdie. Intr'aceea si B. cá si Frid. Pesty in scrierea sa despre districtele véchi romanesce din „Comitatulu Severinului*) amesteca si afirmatiuni hipotetice, caroru anevoia se póte da crediementu.

Alu patrulea Castrum ilu numesce B. Praetorium, care ar fi fostu situatu la distantia numai de trei kilom. dela Mehadia între riurile Bolvasnitia si Bela-Reka.

Alu cincilea Ad Pannonios, pe care B. ilu afla între comun'a Cornia, unde este si gara de cale ferata si între Domasnia pe hotarul in care s'au aflatu unele resturi romane.

Alu sieselea Gaganis castrum si colonia, B. le afla la comun'a montanistica Ruska pe partea in care intra riuletiulu Rusca in Temesiu, unde dice densulu că a descoperitu fundamentele si mai multe ruine din fortarétia, anume pe loculu care este proprietate a unui romànu anume Dum'a Dumescu.

Alu sieptelea Masclianis, care pe chart'a Peutingeriana e pusa la distantia de 14 mii pasi romani (XIII millia passuum); adeca 28 mii pasi simpli de ai nostrii sau circa 19 kilom., B. ilu pune între comunele banatienne Slatina si Sadova vechia, pe unde se mai vedu resturi din altu drumu alu Romei care ducea totu către Caransebesiu respective spre Tibiscum sau Zsupa de astadi. Totu pe aci se intinde si unu siantiu lungu de origine misteriósa pâna ce voru reusi a'lu cercetá mai de aprópe. Totu pe acolo se aflase si o pétra de mormentu, a carei inscriptiune o descifrase Ackner si a fostu pusa AELIO ARIORTO omoritu de banditi in etate de ani 57, precum fusese omoritu si Bassus fostu Quaestoru in Drobeta.

In fine alu optulea Tibiscum atâtú cá Castrum câtú si ca Municipium. Despre acésta localitate au fostu multe dispute între archeologi si historici razimate mai totu pe ipotese, pâna cându in anulu 1875 Dr. Teodoru Ortway dela Pressburg cá membru ce este alu Academiei maghiare, esindu cu unu studiu alu seu cititu in un'a din siedintiele ordinare, spulberà câteva ipotese si reversà lumina mai multa de câtú erá pâna acilea, preste cestiunea disputata. Ortway se încerca între altele se probedie, că cu nume de Tibiscum au fostu odinióra doue colonii si respective municipii de ale Romei in partea Daciei numita astadi Banatu, adeca una colonia mai mica, unde stà in véculu nostru cetatea Temisiór'a, pe alu carei teritoriu inca s'au aflatu multe obiecte antice anume monete de ale imperatoriloru s. a. In câtú pentru celalaltu Tibiscum situatu la drumulu militariu alu lui Traianu între riurile Bistra si Temesiu, Ortway produse pentru opiñiunea sa si o inscriptiune pe care avuse norocu că se o descopere in anulu 1872 in gradin'a unui romanu la Caransebesiu, printre multele ruine care se afla acolo mai alesu in partea de susu a orasiului, pe strade, in curti si gradini; se pare inse că inscriptiunile de si voru fi existatu, in 1500 si mai bine de ani au disparutu. Pétr'a de marmora in lungime de trei urme si 6 policari, in grosime 2" are inscriptiunea bine conservata de coprinsulu urmatoriu:

I. O. M. D.
IULIUS
VALENTIN.
LAMEN M. T.
PRO SALUTEM
SUAM SUORUM
QUE OMNIUM
CONTUBERNIALIUM
V. L. M. P.

*) Pesti Frigyes A Szörényi Bánság története.

Sau întregita asia :

Jovi optimo maximo Dolicheno. Iulius Valentinus. Flamen Municipii Tibisci. Pro salutem suam (sic) suorumque Contubernialium votum libens pusuit*).

Pe lângă regiunile și localitățile insirate până acilea după cercetările făcute de către arheologii societății dela Temisó'r'a s'aru mai putea numi foarte multe altele, în care s'au aflat urme sigure de locuința și de domnia română, de unde apoi se vede, în ce proporțiuni mari a fost colonizată și această parte a Daciei; scopul meu înse nu a fost și nu poate se fia în cazul de față altul, decât numai o scurtă recenziune a unor studii și disertațiuni aflate în Buletinele desu numitei Societăți, pentru că prin această se trage atențiunea barbatilor competenți în materia la lucrările acelei societăți. M'am ținut obligat a face această cu atât mai virtuos după ce am reflectat la o epistolă alui T. Mommsen, către Dr. Ortway, în care cea regreta că nu poate folosi scrierile tiparite în limb'a magiara cu totul necunoscută la alte popora.

Podulu lui Traianu; turnulu și cetatea lui Alexandru Severu; turnulu din evulu mediu și turnulu de acum alu Severinului.

Încă numai câteva cuvinte despre acestea monumente și apoi am terminat cu recenziunea. Voi se dicu, că unii membri ai societății arheologice dela Temisó'r'a nu s'i pregetara a s'i întinde cercetările lor și în Romani'a. Din toate vomu numi acilea unu studiu esitu totu din pen'a susu numitului dn. Ant. Boleszny publicat în Buletinulu din 1880 fasc. III. despre Turnu Severinu. Dr. Boleszny este parochu catholicu de multi ani în Orșiova, are poporeni și la Turnu-Severinului, pe cari i visită desu. În anul 1871 venindu renumitul profesor Desjardins a luat lângă sine și pe B. cu scopu de a visita totu ținutul dincóce și dincolo de Dunare, adeca pe la Severinu și la Cladova. De atunci B. s'a pus cu totu adinsulu pe cercetari ulterioari și pe adunare pe documente până cându a reusit că se s'i complinesca studiulu seu publicat sub titlulu de mai susu. B. cunósce și citădia pe istoricii căti au scrisu despre podulu lui Traianu și despre cetatea lui Alexandru Severu; începudu dela Francke și Sulzen, cari au cautat cu totulu aiera, podulu lui Traianu, până la cei mai dincóce, caroru le ajutase natur'a în anul 1858 și 1863, — că se vede cu ochii lor capetele pilastrilor după ce scadiusera foarte tare apele Dunarei. Eu asi dorí că se reflectam și la acelu studiu alu lui Boleszny, ce se întinde pe vre-o 12 pagine și se imparte în trei capitule. Pe lângă unele temeieri noue, bune, relative la turnu și la municipiu are și B. unele conjecturi trase de peru, adeca de acelea de care nu e scutitu nici-unu scriitoriu din aceea classa de ómeni, cari voiescu se degrade sciinti'a pura la con-

ditiune de servitóre a politiceii militante, care sufere de morbulu fanaticismulu nationalu.

Dela Temisó'r'a luandu calea pe la Aradu, unde érași recomandu că si alti romani caletori se stea spre a se informa despre starea romanilor, am trecut érași la Oradea mare, spre a mi continuá studiulu începutu în tómn'a anulu 1884, alu carui resultatu avusem onóre a lu transmite academieii în Iuniu 1885 intru unu volumu de manuscripte decopiate în partea lor cea mai mare din chronice maghiare pe care le citase G. Sincai, dara fara a cutedia de fric'a censurei se le folosésca cum ar fi voit si cum cere adeverulu istoricu. În anul acesta avui în vedere unele chronice Mspte latinesci, pericope și acte aflate în opurile cele mai rari, adunate totu de Georgie Sincai, foarte necesare pentru istori'a noastră; în fine aflai cu cale a luá în copia unu numeru respectabile de acte oficióse, mai alesu imperatesci, relative la fatalile certe și persecutiuni religiose inversiunate, câte s'au întemplat mai fara precurmare în cursu de o sută și mai bine de ani, adeca până la imperatulu Iosifu II. în Ungari'a și în Transilvani'a, între diversele confesiuni religiose spre dauna nespusa a popóraloru locuitóre în acestea tieri.

Am adunat și astadata unu volumu bunicelu de manuscripte; imi permitu înse a observa, că în arhivele dela Oradea mare ar afla unulu și doi istorici materialu nu pentru 2—3 septemani, ci pentru anul în tregu, chiar și în casu cându s'ar marginí numai la materialu necesariu pentru istori'a noastră.

Sibiu, în Februaru 1886.

(Dupa Analele Academieii romane Tomu VIII Sectiunea I. 1886).

G. Baritiu.

Ajutoria numerate în bani de către unu episcopu românescu la purtarea resboiului Austriei cu Napoleonu I. în a. 1809.

Episcopulu care numerase la cass'a armatei imperiale într'unu anu doue sume, a fost Ioan Bobu, episcopulu Fagarasiului cu resiedinti'a în Blasiu. Sum'a de 37,644 fl. o numerase pentru clerulu seu spre a lu scuti de aceea contributiune bellica; éra 20,000 fl. ia numerat pentru sinesi. Prin cerculariulu ce urmédia acilea, gubernulu adeveresce primirea acelu sume și face cunoscutu auctoritatiloru administrative, că n'au se mai céra alta contributiune dela preotii greco-catolici după veniturile lor din parochii, că-ci au platit episcopulu lor diecesanu pentru toti; înse după mosiile lor private trebuie se dea ajutoriu, precumu dau și nobilii privilegiati.

Nr. 5147. Sacrae Caesareo-Regiae et Apostolicae Majestatis Magni Principis Transilvaniae et Sicularum Comitum, Domini Nostri Clementissimi Nomine.

Prudentes ac Circumspecti Nobis Benevoli!

Salutem et Gratiae Caesareo Regiae Incrementum.
Fogarasi Püspök Bob János ö Excellentiája az Unitus.

*) A se vedea: Tibiscum helyfekvése. Források és egy újabb feliratos emlék, valamint közvetlen helyszemlélet alapján. Irta Dr. Ortway Tivadar Akadémiai tag. Egy térképpel és több rajzal. Budapest 1876. Pag. 48.

Cleruș részére kiadott Capitalisok Interességéből 37.644 R. forintokat 's 3¼ krajczárokat, részszerint a mostan felállandó Insurrectio költségeinek pótlására, részszerint pedig Hadi segítségre Clérussa nevében oly móddal: hogy azon Clerus többel ezen Insurrectióra téendő költségekre nézve ez úttal ne terheltessék; maga részéről ezenkívül 20,000 R. forintokat hasonlóképpen a felyül megírt végekre ajánlván, erről Kegyelmetek oly hozzáadással tétettnek bizonyosokká, hogy a kerülettyekben lévő Graeco-Catholicus Clerusnak egyházi jószágaira és jövedelmeire nézve az Insurrectió költségeivel tovább ne terhellyék; mindazonáltal, az Papok által nemesi jussal biratott Jószágok ide nem értettek.

Sic facturis Altefata sua Majestas, benigne pro-pensa manet.

E regio Magni Ppatus Transilvaniae Gubernio. Claudiopoli: Die 10-a Iuly 1809.

G. Comes Bánffy m. p. Alexius Cserei m. p.
secretarius.

Collata.

Unu actu gubernialu precum este acesta, nu póte fi intielesu in dilele nóstre, cand si in statulu acesta tóte classele locuitoriloru sunt supuse la totu feliu lu de contributiuni, taxe, accise, aruncaturi, cotisatiuni etc. Spre a'lu intielege, avemu se aflamu din istori'a tierei, cá pàna in a. 1848 nobilimea si preotimea tuturoru confessiuniloru privilegiate nu plateau nici-o contributiune la statulu si nu purtau nici alte sarcini publice, nici nu erau obligati a sierbí in armata. Tóte acelea greutati le purtá pe cerbicea sa numai poporul tieranu si locuitorii celoru mai multe orasie. Numai in epoce de cumpana grea, in pericole estraordinarie monarchulu daca voia se aiba ceva ajutoriu dela castele privilegiate si dela cleruri, trebua se convóce diet'a compusa aprópe numai din aristocrati, sè se pórté cu acestia frumosielu, cá se'i induplece a votá si din partea loru si a cleruriloru ceva ajutoriu in bani cu titlu de subsidiu, nu de contributiune, dare, biru, cá-ci acestea espressiuni aplicate la classele privilegiate erau considerate cá nelegiuite si vatamatóre de drepturile aristocratiei. Clerulu romaniloru greco-catolici inca ajunsese din véculu alu 18-lea, de-si intre mari greutati, cá se fia renumeratu intre clerurile privilegiate, prin urmare preotii scutiti pentru persónele loru de contributiuni si de inrolari sub arme. Erá si atátu unu mare bine in acelea timpuri, in care numai classele privilegiate representau tier'a si statulu, si numai acelea trageau tóte folósele din trénsulu; preste acésta locuitorii mai erau separati si clasificati inca si dupa confessiuni religióse si biserici indigenate sau cum se mai numiau recepte, si in confessiuni tolerate, ai càroru marturisitori nu se bucurau de nici-unu dreptu politicu si de prea puține drepturi civili.

In comparatiune cu veniturile colossali ale episcopiloru r. catolici din Ungari'a, cele doue sume numerate de episcopulu Ioanu Bobu statului in 1809 pre cându imperatulu Napoleonu ocupase a dou'a óra Vien'a, nu aru trage multu in cumpan'a istoriografului, daca nu

s'ar scí, cá episcopi'a (astadi mitropoli'a) greco-cat. dela Blasiu este dela infintiarea ei multu mai reu dotata decâtu ori-care alt'a din acelea, de-si numerulu diecesaniloru sei trecea preste 600 de mii chiaru si inainte cu 80 de ani, prin urmare cá episcopulu avea se copere multime de lipse abia mai cunoscute in dilele nóstre, se faca biserici pe unde sau nu erau de locu, sau se aflau in ruine, se adune fonduri, se dea si pàne la vre-q 200 de scolari s. a. s. a. La mórtea lui Bobu intèmplata in 2 Oct. 1830 in etate de 91 de ani, ai episcopiei sale alu 47-lea, fondurile episcopiei vechi si mai noue ajunsera pána la sum'a de 400 mii florini moneta conventionala, dupace s'au perdutu mari sume prin bancrotulu de statu din 1811 si dupace episcopulu fusese silitu a mai numerá si alte ajutorie la statulu. G. B.

Documentu din 1806 despre spionarea romaniloru si prinderea scrisoriloru romanesci. Sumariulu decretului presidiale.

Revolutiunea locuitoriloru Serbiei contra turciloru se incinsese sub conducerea lui Georgie Cerni. Imperatului Austriei Franciscu I. i se face cunoscutu, cá de acea revolutiune se bucura nu numai popórale slave Bulgarii si Bosniacii, dará si Romanii si cá se inarmédia; mai departe cá acea resculare a Serbiloru aru fi produsu o miscare considerabila a spiritelor si intre locuitorii de legea gr. or. neunita din tierile monarchiei. Deci imperatulu demanda Gubernatorului Transilvaniei prin Cancelari'a curtiei, cá se priveghiedie cu tóta agerimea asup'r'a acelor locuitori. Gubernatorulu Georgie comite Bánffy se adressá cátra prefectii districtelor de cátra fruntariile tierei cu acestu ordinu presidiale strictu secretu, prin care'i obliga, cá se urmarésca cu mare prudentia mai virtosu pe preotii neuniti, pe calugari, pe negutiatorii greci si preste totu pe locuitorii dela margini, cari mergu, vinu si stau in comunicatiune cu suditii turcesci, sub cari se intielegu si locuitorii principateloru românesci; inse numai pe sub mânia, pentru-cá cei spionati nu cumva se observe ca li se calca in urma. In cátu pentru corespondentiele celoru spionati Gubernatorulu descopere prefectiloru, cá s'a datu ordinu secretu si magistriloru dela poste, cá se țina in evidentia pe tóte câte vinu si mergu spre tierile turcesci, si de câte-ori aru avea vreunu prepusu se le transmita la prefectii districtelor cá se le desfaca si cetésca; apoi pe cele innocente se le restituie, éra pe cele care li s'aru parea periculóse se le inaintiedie dreptu la Gubernatorulu. Mai virtosu scrisorile carturariloru se fia urmarite de aprópe.

Textulu latinescu este acesta:

669. Generose Domine!

Prout Suae Majestati Serenissimae innotuit, non solum omnes slavae originis Nationes in vicino Turciae Regno degentes semet armis instruunt, atque in hac re nominanter Bosniaci, Bulgari atque Valachi peculia-

rem fiduciam in famosum Serviae Ducem Georgium Cserni collocantes, se invicem cointelligenter habent: verum praeattacta circumstantia apud Disunitos etiam in Ditionibus Caesareo-Regiis existentes notabilem impressionem fecisse videtur, quae necessarium reddit, ut in actus et correspondencias hujatum quoque Disunitorum peculiaris attentio convertatur.

Quosuper Dominationem Vestram in sequelam litterarum Anlico Praesidialium sub 25-a superioris mensis Octobris ad me exaratarum, officioso, et maximo sub secreto eum in finem instruendam esse duxi, quatenus adhibita prudenti vigilantia, et attentione singulari praesertim in disunitos Popas et Monachos, Mercatores graecos, et Incolas ultro citroque in vicinas Provincias commeari solitos Homines dirigenda ad detegendas, antevertendas, et pro rerum circumstantiis opprimendas politicas Correspondencias, tollendamque inter hujates, et turcicos subditos noxias, et rationabiliter suspectas connexiones conferre adlaboret.

Ad assequendum hunc scopum praepremis, et ante omnia necessarium esse videtur, ut Dominatio Vestra in actus, et nexum hujatum Incolarum in confiniis habitantium sub manu, et cum evitacione omnis hac in parte rumoris, aut strepitus medio probatae fidei et dexteritatis subordinatorum suorum ad id idoneorum caute, ac sedulo attendi curet, de omnibus vero attentionem merentibus circumstantiis illico ad me referat.

Nec minus interest, ut illi hujatum Incolarum qui cum Turcicis subditis correspondenciam litterariam fovent, genuine constent, quoad suspectam autem Correspondenciam requisita certitudo obtineatur.

Prout igitur singuli Postae magistri in cursu Postali confiniario constituti medio ordinum sub hodierno ad supremam Postarum Praefecturam datorum eo inviati exstiterunt, ut concernentes supremos ac Primarios officiales tam de litteris versus Turcicum exaratis, quam etiam de illis, quae abinde adveniunt, absque eo, quin res ad aliorum quorumvis notitiam perveniat, certos reddere, ac eisdem, si ab ipsis desideraretur, ipsas quoque litteras habito usu iterum restituendas, extradare haud intermittant: Ita Dominatio Vestra accepta praevie similium correspondenciarum notitia juxta cognitum sibi correspondencium Characterem, et statum dijudicabit, an et quales ejusmodi litterarum fundatae cuidam suspicioni subesse possint? ac in casu reipsa intercedentis suspicionis concernentes litterae a Postae Magistro recipiendae, nullaue interposita mora, ad me promovendae erunt. Qui caeteroquin solita observantia maneo.

Praetitulatae Dominationis Vestrae.

Obligatus

Claudiopoli die 8-va Novembris 1806*.)

G. Comes Bánffy m. pr.

Dupa 36 de ani.

Suvenire la Reuniunea femeiloru romane din Brasiovu.

Intru întielesulu §-fului 4 alu statuteloru Reuniunii femeiloru romane, Membra activa a Reuniunii pôte fi ori care femeia, care va numerá pe fie-care anu celu mai putienu 1 fl. v. a. la fondulu Reuniunii, si cu atátu mai virtosu acelea, care 'si voru capitalisa acea tacsa depunendu la cassa odata pentru totdeauna o suma corespunderetore, dupa care se se póta trage venitu siguru analogu tacsei ce numera. In anii dintei ai infintiarrii acestei Reuniuni au numeratu la fondulu ei câte unu capitalu din care se trage venitu anualu siguru si curatu, intre altii si altele urmatorii domni, archipastori si dómne:

1850.	Zoe I. Iug'a in Brasiovu M. Conv. fl:	100.—
	Sofi'a consórta a gubernatorului Transilvaniei Br. Lud. de Wohlgemuth, Sibiiu	50.—
	Stan'a Const. Belgasoglu in Brasiovu	100.—
	Maria vid. Steriu, in Brasiovu . . .	20.—
	Zoe St. Stoic'a, in Bucuresci . . .	40.—
1851.	Baronés'a Georgiu Sina in Vien'a M. Conv.	1000.—
	Episcopulu Vas. Erdeli, in Oradea-Mare	100.—
	Episcopulu Alecs. St. Siulutiu, in Blasiu	40.—
	Archimandritulu Patriciu Popescu, in Banatu	40.—
	Const. Bicu, comerciante in Brasiovu	46.40
1852.	Raluc'a I. S. Gerasimu, Bucuresci . .	60.—
	Episcopulu Andreiu Br. de Siagun'a in Sibiiu	290.—
	Gubernat. Principe Carolu de Schwarzenberg in Sibiiu	50.—
	Capitululu gr. cath. din Oradea-mare	50.—
	Constantinu Hormuzache in Iasi*) dela mai multe cocóne din Moldov'a, care n'au voitu a se numi, doue sute nouedieci galbini imp. in auru.	
1853.	Baronés'a Ifigeni'a Sin'a Mont. Conv. fl:	140.57
	Cocón'a Elis'a G. Sturdza n. Hormuzachi dela Dulcesci, dela mai multe cocóne moldovene, érași care n'au voitu a se numi, 293 adeca doue sute nouedieci si trei galbini imp. in auru.	

de prinderea scrisoriloru nu a fostu nici celu de ántaiu si nici celu din urma, ci elu mai are in archivele presidiali cameradi nenumarati lovitori cu maciuc'a mai virtosu in lealitate si in patriotismulu locuitoriloru gr.-orientali. In totu casulu acestu documentu este fórte instructivu nu numai pentru istoricu, ci si pentru alte clase de ómeni. Istoriculu va observa intre altele, cã Gubernatorulu Bánffy numera si pe poporulu romanu intre popórale slave. Red. Trans.

*) Fratele mai mare intre cei cincii frati si doue surori Hormuzachi, adeca Constantinu, Eudoxiu, Georgie, Alexandru, Nicolae, Eufrosin'a maritata Petru Petrino si Elis'a maritata Georgiesiu Sturdza mare proprietariu la Dulcesci. Not'a Red.

*) Copiatu dupa unu originalu, care se afla in mán'a óstra. De altmentrea acestu ordinu secretu de spionagiu si

1854. Majestatea Sa imperatés'a Austriei *Eli-sabel'a*, august'a Patrón'a a Reuniunei (in 8 Iuniu) M. Conv . . . . . 750.—
 Preotés'a Maria Veli'a Tincu dela Ver-sietiu . . . . . 30.—
1857. Constantinu Hormuzache dela Iasi mai trimite din nou colect'a de 60 # sie-sedieci galbini imper. in aur.
1860. Barbar'a vid. Crisianu v. a. . . . . 42.—
 Archimandritulu Patriciu Popescu din dieces'a Aradului . . . . . 120.—
 Maria Dimitru Nicolau fost'a presidenta in anii de antai si un'a din cele mai zelóse matróné din Brasiovu . . . . . 50.—
1861. Vasilie Erdeli Episcopu alu diecesei ro-mánesci gr.-catolice dela Oradea-mare valuta austriaca . . . . . 100.—
1863. Iancu Archimandrescu comerciante in Brasiovu v. a. . . . . 200.—
1864. Elen'a Vas. L. Popu escl. Sibiiu v. a. . . . . 20.—
1865. Romanu, Brasiovu . . . . . 20.—

Pre lângá acesteá sume au intratu in anii trecuti dela mai multe comune romanesci, precum din Alb'a-Iuli'a, Zlatn'a, Bistr'a, Unedór'a, Hatiegu, Orastie, Blasiu, S. Reginu, Boiti'a, Riusioru, Resinari s. a. s. a. sume dela câte 40 fl. pâna la câte 200 fl. m. c., eara din Bucovin'a venira totu prin staruintele ilustréi familii Hormuzachi anume in anulu 1851 m. c. f. 1419.—

Numai prin asemenea caldura si devotamentu fon-dulu Reuniunii ajunse in stare de a cresce precum a crescutu, eara administratiunea leala 'i asigura si 'i va asigura esistinti'a si prosperarea lui.

Cam dela 1865 incóce zelulu si predilectiunea pen-tru acésta anteia Reuniune de femei romane in acesteá tieri a inceputu a scadea, nu pentru administratiunea ei, care cu esceptiune de unele imprumutari gresite, de care se intempla si pe airea, a fostu purtata cu grija si con-sciintia, ci din alte cause triste, ale caroru urme se potu aflá in câteva processe verbali ale comiteteloru din anii anteriori, urme care nu s'au datu uitareí nici pâna in diu'a de astadi. Chiaru si desbinarea romaniloru ar-deleni pe terenulu politicu dintre anii 1865 pâna câtra 1878 avuse influintia desastrósa asupr'a prosperarei acelei reuniuni; ceea ce punea la mirare pe multi; reulu inse erá vediutu si pipaitu mai alesu cându urgi'a politica erá secundata pe alocurea si de urgi'a confessionala.

Intre acelea impregiurari femeile nóstre române, care nici nu mai puteau stá de vorba in afacerile Reuniunei cu barbati si respective cu fratii si cu fii loru turbu-rati si desbinati cá si cumu aru fi unii turcii si alti muscali, éra nu romani, in 1865 incercara marea cu degetulu prin urmatoriulu cerculariu alu comitetului, din care se ratacise pe la noi unu exemplariu originalu de coprinsulu urmatoriu:

„Ne place a crede, cá in dilele nóstre inca se voru aflá dame iubitóre de omenime si pline de o ambitiune

nobila pentru stim'a secsului propriu, care daruite dela Ddiu si cu stare materiala mai insemnata, voidnu totu odata a scapá si de incomoditatea de a ingrijí pe fie-care anu pentru numerarea tacsei de membre, nu voru lipsí a capitalisá tacs'a câta numera pâna acum.

Deci se face stimateloru membre din Brasiovu si districtu cunoscutu, cá list'a ce se trimite spre inscriere are doue rubrice, un'a pentru tacs'a anuala, eara alt'a pentru capitalulu tacsei, pentru-cá asia se'si póta alege fie-care membra pe care rubric'a va voi; se presupune totuodata, cá membrele din afara voru binevoi a com-pune pentru sinesi totu asemenea lista.

Brasiovu, 15/3 Iuliu 1865.

In numele Comitetului Reuniunei femeiloru romane prin

Anastasia Datcu,
presiedinta.

Eufrosin'a I. G. Ioan,
cassieritia.

Puçinu resultatu directu au avutu acestu cerculariu pentru prim'a reuniune a femeiloru romane; elu inse pe lângá alte indemnari de natur'a acesteia folosi indi-rectu, incaldindu inimele si desteptându zelulu in femeile nóstre din alte regiuni si localitati ale tieréi, pentrucá se 'si formédie si ele reuniuni si societati de femei spre a realisa aceleasi scopuri sublime humanitarie si cres-tinesci, care se vedu respicate in statutele dela Brasiovu. Asia s'a intreprinsu dupa 1865 infintiarea de reuniune dela Oradea, care inse a datu in acei aní de unu mare desastru; mai apoi incepura se lucre clusianele si me-diesienele nóstre, dupa care urmara curendu sibiienele cu energia neasteptata pâna atunci dela femeile române de câtra toti aceia, cari nu cunosceau sentimentele, tem-peramentulu si mintea loru destépta dela natura. Ur-mara apoi si alte localitati anumite in altu Nr. alu aces-tui organu de publicitate. Scopulu inca nu este ajunsu preste totu, cà-ci greutatile si pedecile mai ceru lupta barbatésca; dara nu fàra cauza are romanulu in limb'a sa espressionea fórté semnificativa: „Femeia barbata“; „ce mai femeia barbata“, in locu de a dice cá in alte limbi: femeia muncitóre, femeia laboriósá, harnica, stra-duitóre, diligenta, nepregetátóre etc. Pentruce óre nu-mai la femei'a romana sè se aplice unu epitetu asia de semnificativu „barbata“, inca si la femei a caroru con-stitutiune fisica este delicata sau cum se dice filegrana? „Barbatu-seu e in stare se'si ridice nevestic'a cu o màna de usióra ce este; cu tóte acesteá femei'a lui este din cele mai barbate“.

Idea de a infinti'a la noi reuniuni indata dupa pacifica-rea tieréi s'a nascutu in anulu 1850 din consultarile intre-ținute si continuate atátu in conveniri personali câtu si prin corespondentie intre barbati nostri literati câtu se aflau in acelea dile in deputatiunea dela Vien'a, cu cei din Sibiiu si din Brasiovu. Unii erau de parere cá se infintiamu de atunci o societate de literatura, dara cu-rendu s'au convinsu cá sub domni'a legeri martiale so-cietati de barbati inca pe atátu de innocente erau impos-sibili. Asia se facu încercare cu unu proiectu de reu-

niune femeiesca pentru crescerea si dotarea fetitiilor remase orfane din resboiului civile. Asia reusiram. Primulu proiectu de statute esi din pen'a profesorului Florianu Aronu, care pe atunci scapatu din Romani'a de sub muscali, petrecea cu famili'a sa in Sibiiu. Acelu proiectu trimisu la redactorulu de atunci alu „Gazetei Transilvaniei“ dn. Iacob Murasianu, datu in discussiunea mai multora si modificatu dupa impregiurarile din acea epoca, pe urma fu cititu intr'o adunare de femei convocata de cãtra sóci'a, sóci'a si cumnat'a dsale, adoptatu de cãtra femei cu bucuria fu inaintatu la gubernu, éra dupa intarire si datu in tipariu. (Vedi Gazet'a si Fói'a din acei ani si statutele). G. B.

Unele pareri despre gradulu de cultura alu poporului românescu.

Facu bine acei publicisti si literati romàni, cari se încerca a compará gradulu culturai nóstre, cu alu celorlalte popóra conlocuitorie sau si numai invecinate; inse pentrucã se nu alunece nici la pessimismu nici la optimismu, se cuvine cã se avemu totodata inaintea ochiloru si causele adeverate din trecutul acestoru popóra, inca si din prezentulu lor, pentru care unele au inaintatu mai multu, altele mai puçinu sau mai nici decum. Acelea cause potu fi subiective, innascute, inherente naturei unui poporu, éra altele obiective, pedeci cumplite venite din afara, care se opunu progresului cu putere si violentia elementara, pe care unu poporu intregu si destulu de viguros nu e in stare se le delature nici in câte o suta si mai multu de ani. Generatiunile presente ale poporului românescu au missiunea fórte inportanta de a cercetá, distinge si classifica tóte causele interne si externe care lu voru fi ținutu in locu, pre când alte popóra au inaintatu. Si inca nici cu atãta nu este de ajunsu. Pentru-cã se fimu drepti si siguri in judecat'a nóstre, suntemu datori a examina de aprópe si gradulu de civilisatiune alu altoru popóra, atãtu din acestea tieri cãtu si din altele.

Noi romàni ne-amu dedatu a intielege sub cuvèntulu poporu mai totdeun'a numai pe clasa cea mai numerosa a sateniloru agricultori, sau cum se mai dice O p i n c'a. Prea bine; atunci inse studiulu nostru comparativu sè se marginésca la aceleasi clase ale celorlalte popóra; numai cu acésta conditiune implinita vomu fi in stare se cunóscemu pe siguru gradulu de cultura sau de barbaria pe care stã astadi poporulu nostru.

Se mai cere, cã totodata se facemu studiu comparativu intre noi insine, adeca intre diversele parti ale poporului nostru, dupa cum acela locuesce in Transilvani'a sau in Ungari'a dela Aradu in susu pãna la Oradea si pãna in Marmati'a, s'au din Murasiu de vale in totu Banatulu pãna la Dunare, sau in Bucovin'a. Si apoi éra si luamu in de aprópe consideratiune regiunile locuite compactu numai de romàni, sau locuite amestecatu, de ex. in partile meridionali a le Transilvaniei cu sasii, in unele comitate cu magiarii-secui, in Banatu unii cu germanii-svabi, alții cu serbii; in Marmati'a si Bucovin'a

cu rutenii si cu jidovii. In tóte acestea casuri este diferentia batetóre la ochi in gradulu culturai grupeloru de poporu, pe care nici-odata nu trebue se o perdemu din vedere de câte-ori pretindemu cã poporulu acesta se inaintedie. In acelasi timpu avemu se tñnemu inaintea ochiloru tóte raporturile national-economice si pe cele feudali intre care s'au aflatu poporulu nostru pãna la sugrumarea resboiului civilu din 1848/9, pentru-cã urmele acelora se mai vedu in bine sau in reu, pretotindeni si ele se voru mai vedea si voru mai avea influentia asupr'a progresului nostru inca si dupace va scrie lumea anulu 1900. Chiaru si in Franci'a se mai cunoscú in unele parti ale tierii urmele iobagiei barbare dupacum fusese aceea pãna la 1790. Tóte acestea studii se potu face pãna la o mesura óre-care si din carti; dara adeveratu folosu practicú se póte trage din ele numai la fati'a locului, calatorindu dintru o tíera in alt'a, din un'a regiune in cealalta si petrecèndu pretotindeni dupa cum va cere scopulu ce vomu fi avèndu.

Dintre tierile corónei S. Stefanu cea mai barbara iobagia domnise in comitatele feudali ale Transilvaniei; aprópe jumetate fusese mai usióra in Ungari'a propria; inca si mai usióra in Banatu; éra in asia numit'a sasime cunoscuta si sub nume de Fundus regius totu in Transilvani'a, adeca circa preste 400 mii de locuitori, a lipsitu mai de totu iobagia de robote, s'a platitu numai decima, locuitorii inse au avutu dreptu de proprietate hereditaria la mosiile si realitatile lor, éra nu cá in comitatele feudali, unde poporulu tieranu fusese lipsitu cu totul de dreptulu proprietatii. De aici apoi se si póte esplicá mai usioru enorm'a diferentia in fisionogmi'a fosteloru comune iobagesci si intre a comuneloru sasesci din fundulu regiu. Totu asia este invederata diferentia între ținuturile si comunele românesci care fusesera militarisate in véculu trecutu si pe lângã ce locuitoriloru le fú recunoscutu dreptulu de proprietate la mosióre, apoi administratiunea lor civila fusese organizata nu „ardelenesce“, nu „nemesiesce“, ci conformu legiloru austriace. Stricte erau legile militari sub care steteau granitarii; n'ai inse decâtu se treci de alungulu fosteloru comune granitariesci, pentru-cã se'ti si bata la ochi diferentia in bine intre acelea si intre multimea celorlalte care purtasera jugulu iobagiei; cã-ci adeca intru acestea locuitorii fiindu lipsiti de dreptulu proprietatii, pe lângã ce erau siliti se'si asiedie locuintiele, sau cum se dice pe la noi, se inplante parulu acolo unde le comanda domniiloru, éra nu in vreo regula si ordine, apoi sciindu ei bine, cã domniiloru i potu scóte ori in care anu cum le-ar placea lor, sau cã chiaru iobagii se voru mutá spre a schimbá o tirania mai aspra cu alt'a mai puçinu brutala, nu erau nebuni cá se'si faca case, siuri si graduri de materialu solidu, buna-óra cá sasii sau cá locuitorii orasieloru. De altmentrea se cautamu de ex. la acelea câteva sate iobagite sasesci din doue comitate, cum se cunoscú si pe acelea venetarile jugului domnescu; se trecemu si prin sate curatu magiare, se aflamu cum locuescu si aceia, ce mananca si ce pórtã, mai alesu in capu de érna, vai de dilele lor. Se nu ne pregetamu a mai dá câte o Buna

dio'a inca si pe la multimea familiilor magiare nemesiesci de pre la sate din comitatele Turd'a, Clusiu, Dobac'a sau din asia numit'a Campia din Ardealu, asupra careia tocma acuma se strica multime de chartia in tipografiile dela Clusiu, unde unii omeni se topescu de mil'a românilor si voru se le ajute cu asia numit'a reuniune de cultura. Se trecemu apoi in Secuime, se facemu si asupr'a ei studiu comparativu cu totulu obiectivu; se nu uitamu inse nici pe unu momentu, cã acea parte de magiari cunoscuta sub numele seu specificu Secui a fost considerata si tractata din vécuri cã natiune politica libera, autonoma privilegiata, au avutu sau cã au potutu se aiba scóle in tóte comunele cu doue trei sute de ani inainte de acésta, cându pre românilor le fusesera oprite, in cãtu ei abia au fost in stare se resbata cu câteva intre cele mai mari greutati sub Mari'a Teresi'a si sub Iosifu II. Alaturati rogu-ve civilisatiunea sau barbari'a poporului tieranu secuiescu cu civilisatiunea sau barbari'a poporului tieranu românescu, locuitoriu dincóce de lini'a meridionala ce s'ar trage dela Alb'a-Iuli'a preste Blasiu pe Ternav'a mare si apoi pe Oltu in susu pãna in districtulu Brasiovului la fruntariile României, totu pe com'a muntiloru dela Predealu cãtra Turnu-Rosiu si Dusiu, pe la Sibiu, Mercuria, Sebesiu, apoi se mai vorbimu.

Daca inse voimu studiu comparativu si mai convingatoriu despre gradulu culturai sau alu selbataciei românesci, atunci dupa-ce vomu fi cercetatu pe poporulu acésta in tóte regiunile locuite de elu in laintrulu acéstei monarchii si ne vomu fi formatu opiniune justa despre starea lui, se nu stamu pe locu, ci se cercetamu crucisiumurmezisium in tóta Români'a pe poporulu tieranu de acolo, in conditiunile in care se afla acela. Din Români'a se trecemu in Galiti'a, dela unu capetu alu tierai pãna la altulu pintre-poporulu rutenu si polonu locuitoriu cu vitele la unu locu, p'intre cele mai spurcate necuratii jidovesci. Din Galiti'a se venimu in partile Ungariei locuite de bietii ruteni trecuti de cãtra unii caletori ethnografi de acuma in registrulu popórelor morté; se descindemu apoi la vastele ținuturi locuite de poporatiuni magiare cunoscute sub nomenclaturile istorice de Paloczok (Polovsci), Kunok (Cumani), Jászok (Iassii) si Hajduci, pentru-cã se vedemu pe alocurea cum se mananca chiaru si carne de mortaciune, ceace in ținuturile românesci se vede cu cea mai mare grétia si urgia numai ici-colea la puçinii țigani laieti de corturi. Dela acestea popóra se trecemu in Croati'a si Slavoni'a, anume pe unde poporulu tieranu nu fusesse militarisatu, prin urmare nici dusu la nici-o scóla. Nu cumva se perdemu din vedere nici gradulu de cultura scientifica a preotimei fiacarui poporu, cã-ci se presupune cu totu dreptulu, cã clerurile au influentia nu numai asupra moralei, ci si asupra starei materiale a locuitorilor. Se întielege adeca de sine, cã acestea studii ale nóstre trebuie sè se intinda nu numai asupra starei fizice si materiale, ci si per eminentiam asupra celei spirituale si morale, asupra caracterelor.

Numai dupace vomu face unu studiu asia de intinsu si exactu, vomu fi in stare de a decide asupra gradulu de cultura a poporului romanescu. Numai asia

se voru convinge dóra si pessimistii românilor, cã acestu poporu in mani'a tuturor calamitatiloru si góneloru, prin care fusesse ținutu pe locu, totusi elu in totalitatea sa nu stã inapoi'a unora si au apucatu cu cãtiva pasi inaintea altora. Se afla adeca in acestu poporu unu simbul ascunsu de cultura antica innascuta, la care dacava petrunde ceva caldura moderata din afara, preste puçinu acelu germene incoltiesce, se desvólta si incepe se aduca fructe salutarie mai curèndu si mai usioru decãtu la alte câteva popóra. Acésta parere se nu ni se ia cã o lauda desiérta românésca, ci se'si puna ori-cine întrebarea de ex. asia: Daca poporulu romãnu din tóte tierile locuite de elu ar fi avutu in proportiunea numerului seu, intr'unu periodu numai de 150 de ani atâtea scóle mici si mari, câte au avutu si au compatriotii magiari si sasi in proportiunea numerului lor, si daca aru fi sciutu si românii pentru-ce isi trimitu pruncii la scóla cu prospecte sigure in viitoriu, precumu au sciutu alte popóra, atunci progresulu facutu in acésti treidiece si cinci de ani din urma ar fi astadi celu puçinu inpatratu mai mare decãtu ilu vedemu noi in epoc'a de fatia, éranulu catastrofelor europene l'aru fi aflatu fãra asemenea mai bine preparatu, spre a se scí orientã in mijloculu lor.

Nu trebuie se ascundemu, cã in unele ținuturi locuite si de romãni mai dãm preste selbatacia cerbicósa, care sémãna cu a ferelor din codru, éra pe alocurea locuitorii fãra a fi din natur'a lor selbatici si brutali, din contra sunt blandi destulu, inse fôrte intunecati la minte, din cauza cã ei in tóta viati'a lor pe generatiuni inainte n'au fostu fericiti cã se fia avutu celu puçinu pe diece sau cinspreiece ani câte unu omu luminatu, binevoitoriu, modelu de moralitate, care se conduca pe poporu mai multu cu exemplulu seu si alu familiei sale, decãtu cu declamatiuni sau puçinu intielese sau ascultate fãra voia, intrate precum se dice, pe o urechia si esite pe cealalta.

S'au vediutu anume la sasi, precum si la noi in decadele din urma câteva casuri fôrte memorabili, unde locuitorii respectivelor comune apucasera a se deprava si blastematí pãna la o mesura, incãtu auctoritatile politice si judecatoriile aveau mai multu de lucru cu câte un'a de acelea decãtu cu altele diece; s'au trimisu inse la ómeni de aceia stricati, dedati la betii, batai, hotii, juramente strimbe, câte unu parochu, omu intru tóta puterea cuventului la locul seu, capu plinu nu numai de teorii sarbede, ci si de cunoscintie practice scóse din viati'a de tóte dilele a ómenilor, barbatu care scie se inpuna, se insufle respectu cu auctoritatea sa personala, precum si pãna la o mesura independente in respectu materiale. Chiaru si preoti alesi cum amu dice pe sprincéna din multimea celorulalti, in cei de anteiu doi trei ani au avutu lupte si neplaceri multe cu selbatici'a poporenilor; dupa aceea inse pare cã le-ar fi vindecatu cineva albéti'a de pre ochi, ómenii au inceputu se intielega pe preotu si ceea ce este capulu lucrului, se'i urmedie in fapte, in portare, in afaceri economice si familiare asia, cã celu multu in diece ani comune întregi s'au vediutu transformate cu totulu in bine, incãtu pusera.

la mirare pe auctoritatile publice, pentru-că tocma din comune cunoscute mai înainte că inferate lipsira successive locuitori de ai temnițelor. Intr'aceea cei mai invecitati în rautati disparura din comune sau prin mórte frésca sau violenta, ori cà pe unii 'i si apucase cainti'a amara ai rusine, dupa care s'au si indreptatu. In acelasi timp scol'a comunala produse o generatiune noua, care de si juna, totu avu influintia asupr'a celei mai vechi.

Nu se pôte crede càtu bine potu face poporeniloru preotii practici. deprinsi in ale economiei si cari urmarescu de aprópe reformele sanetóse càte se introduc in agricultura, in horticultura si in pomaritu. Este sublima vocatiunea strictu religiósá a preotiloru; dica inse cine càte va voi si judece cum fi va placea; dara parochii nostrii cá atari atunci sunt in adeveru la locul lor, cându se pricepu ei si preotesele lor de ajunsu in tóte ramurile economiei, care este si va remànea totdeaun'a vocatiunea cea mai nobila consantita si de s. Biserica prin aceea, cà ea cere la s. seu altariu si la ornamentele sale din cele mai pretiósé produse economice, precum grâu, vinu, céra, tieseturi diverse, lemnaria pentru zidire si aparate din laintru etc. Ar fi bine daca s'aru mai moderá cevasi acei dedati a se vaierá pe tóte drumurile, cà preotii nostrii sùnt siliti a purtá economi'a de campu. Las' se o pórte; éra noi se le dorimu din totu sufletulu, cà se aiba pamènturi multe pentru agricultura, se si pricepa a o purtá. Esempululu preotiloru va avea de resultatu in florirea comunelor, prin urmare inaintarea necurmata in cultura, civilizatiune si — in libertate. Fàra avutii nu pôte fi vorba de cultura si mai puçinu de libertate. S'a mai disu si ar trebui se ne repetimu pe fiacare di axiom'a cumplita: Unu poporu saracu este si remàne in veci sclavulu altora. Unu adeveru acesta, care nu se pôte resturná cu nici-unu rationamentu secu. Nici inainte cu trei si cu patru mii de ani nu a fost altmentrea. Cei cari au voitu se subjuge pe alte popóra, mai antaiu i-au spoliatu si saracitu de pamentu si de vite, dupa aceea le-a fost fórte usioru a'i declará de sclavi ai lor. Astadi ómenii rapitori se mai indémna la subjugare si prin teoriile cunoscute sub numele lui Darwin, despre care s'a scrisu si la noi mai de multe ori si pe care nu ar trebui se le perdemu niciodata din vedere, ci se le cunóscemu bine cu atátu mai virtosu, cà cei cari ținu la ele, isi batu jocu pe fatia de tóta moral'a evangheliei si preste totu de doctrinele christianismului. Darwinismulu invatia: Cine'i mai tare sau mai viclènu, acela este domnulu teu. Pe lângá o doctrina blastemata cum este acésta, nu mai pôte fi vorba nici de cultura nici de libertate.

Noi romàni se ne studiemu cu tóta agerimea mintiei tóte insusirile nóstre, bune rele cum voru fi, se desvoltamu pe cele bune din resputeri, se exterminamu din rãdecina pe cele blastemate, apoi avemu unu capitalu in creeri, altulu in cele doue bratia sanetóse; se muncimu cu acestea neincetatu si se inmiimu fructele lor; atunci vomu ajunge la cultura si la libertate; pàna atunci se nu ne facemu ilusiuni asteptându mur'a in gura dela

altii, fia aceia ori-si care si de ori-ce cultura superióra, care in casuri nenumerate este lipsita cu totulu de ori-ce valóre morala, prin urmare fórte insielátore. Se ne invetiamu si dedamu a ne increde dupa Ddiu numai in puterile nóstre si in caracterulu nostru, dupa-ce ni'lu vomu fi pusu la probe, prin care trebue se tréca in acésta lume ori-ce omu si ori-ce societate omenésca, pentru-cá se castiga ea insasi incredere càtra sine.

G. B.

Câteva cugetari despre starea nóstra economica si culturala,

discursu pentru adunarea despartimentului X. alii asociatiunei pentru literatur'a si cultur'a poporului romànu ținuta in Margau 20 Iuliu 1886.

Oonorata adunare!

Déca vinu si pasiescu inaintea DVóstre spre a face unele priviri fugitive despre starea nóstra economica si culturale, nu o facu cu scopu de a da invetiaturi, ci eu care cà omu tineru abia acum pasiescu prim'a data in publicu, vréu numai a reimprospeta in memori'a d-vóstra acele adeveruri, cari de sute de ori s'au discútatu publice, de càtra multi barbati zelosi ai natiunei nóstre. A discuta càtu mai desu, eu acésta o afiu cu atátu mai de lipsa, cu càtu lipsele se inmultiescu neincetatu. Asia dara noi trebue se portamu neincetatu grij'a de mijl-tele prin cari se delaturamu tóte lipsele, cà asia si noi romàni se potemu inaintá de-si mai incetu, dara siguru, alaturea cu celelalte natiuni conlocuitorie.

In procesulu desvoltarei culturale e neaperatu de lipsa sciinti'a, fàra de care cultur'a e numai spoiala, si tocmai nesciinti'a e prim'a si fundamentala causa a starei mai puçinu favorabile a poporului nostru si in contra acesteia e chiamata asociatiunea transilvana a portá resbelu, pre care invingèndu-o si alungându-o se se póta poporulu radica.

Spre acestu scopu nu e de ajunsu numai conlucrarea unora, ér partea cea mai mare se privésca cu mànilé in sinu, ci in lucrarea cea mare a regenerarii si intaririi unei natiuni remase asia de indereptu cà a nóstra, e de lipsa, cà se ne apucamu toti de lucru si in lini'a prima inteliginti'a romana, se implinimu cu unu zelu neadormitu obligamentele nóstre sante càtra natiune si patria.

Véculu de acum'a in multe forme se deosebesce de vécurile trecute. Acelea popóra, care nu desvólta destula energia in aperarea sa, nu se silesco a se desbracá de peccatele si slabiciunile sale, nu desvólta o laboriositate necurmata si nu se nisuiescu a se apropia càtu mai curèndu de gradulu inaintarii popóraloru celorlora adeveratu culte celu puçinu in ramurile cele mai necesarie ale sciintieloru, arteloru, ale economiei, industriei, comerçului etc., unu atare poporu fara mântuire este espusu perirei.

Amu disu cà caus'a fundamentala a miseriei e nesciinti'a. Dara sciinti'a cum se castiga? In scola, si apoi ocupându-ne si din cându in cându cu cetirea. La

noi poporul nu cetesce mai nemicu, pentru-cà inca o parte insemnata nu scie ceti. Altfeliu stau in asta privintia sasii, cari sunt dusi la scóla de ani treisute si mai bine. Ei inse sunt fórte regulati si carturarii lor sunt obligati, cá fara a merge in càrcima la poporu, se caute si se afe locu unde se-i cetesca si se-i esplice din câte li se cetesce. De aici vedemu cá sasii au scóle cu multu mai bune decâtu noi, de unde resulta, cá agricultur'a si industriale la sasi sunt pre o trépta mai inalta decâtu la noi*).

Ar fi fórte bine daca fruntasii de prin comune la anumite ocațiuni si anume in serbatori ar' descinde la poporu si i-ar comunicá idei si cunoscintie in limb'a lui, in sfer'a ideiloru lui, raru, chiaru, la intielesu, odata, de doueri si de noueri. Pre scurtu, cá poporul se scie ce insemnéza foile (gazetele), cá adeca acelea nu se tiparescu cu mii de floreni numai cá lelea Macinic'a se aiba cu ce 'si inveli caierulu la furca, cu ce se lege ólele eu miere ori cu untu, si se aiba si cu ce aprinde foculu cându le lipsescu aschii uscate.

Pentru-ca unu poporu se càscige gustu la lectura, trebue se aiba scóle fórte bune si multe, in care se invetie nu numai a ceti, dara a si intielege bine cele cetite. Se ne ingrigimu dara pentru scóle cu tóta sirguinti'a si se damu chiaru si ultimulu cruceriu pentru scóle.

Traimu in grele tempuri, dar numai energia! Preotii si invetiatorii si alti fruntasi, cari se afla prin comune prin aceea ca ar indemna poporul cá in dumineci si serbatori se participe la astfeliu de lecturi folositorie ar mai contení prin aceea si dela blastemat'a beutura de vinarsu, care inca e o cauza principala a saraciei si cu acésta o pedeca a desvoltarei culturale. De nu ne vomu osteni cu tóta energi'a cá se estermnamu acestu reu, se póte intemplá, cá vomu umbla cá si indianii din Americ'a, cari s'au enervatu si impuçinatu nu intru atáta de glóntie si sabiele colonistiloru albi, decâtu prin acea, cá acestia din urma le au facutu lor cunoscuta beutura vinarsului, éra prin acésta numerulu vechiloru locuitori s'a redus la câteva sute de mii. Se ne ferésca Ddieu si geniulu celu bunu alu poporului romanu de unu desastru rusinatoriu precum ar fi acesta. Despre beuturile spirituóse s'au scrisu si la alte popóra inaintate in cultura si sciintie atátu de multe, incátu scriptele respective ar forma o biblioteca bunicica. La noi inca s'a scrisu de câteva ani in gazete si in carticele precum un'a intitulata „Infricosiatele stricatiuni ale beuturii de vinarsu“, din care se indeletnicescu siórecii in tipografia**).

*) Asia este, sasii ardeleni sunt multu mai inaintati decâtu noi, anume in sciintie si in diverse ramuri ale industriei, dara si ei sunt remasi tare inapoi daca li se compara cultur'a lor cu a popóraloru europene mai inaintate. Romanii inse au se traga paralela nu numai intre ei si sasi, ci si intre ei si celelalte popóra ale monarchiei. Despre acésta inse a se vedé art. precedente.

**) Ací ve insielati. Acea cárticica tiparita in Brasiovu, in vre-o 25 de ani au aparutu in doue editiuni si s'au tre-

Nu s'au scrisu cá se cetesca betivii, cari totu nu cetescu nemicu, ci pentrucá se ajunga la cunoscintia acelora, cari sunt chemati a invetia pre poporu. Cátu e de stricaciósa beti'a de vinarsu nu e de lipsa cá se mai spunu eu. Unii medici ne asigura, cá déca in unele ținuturi aflamu atáti ómeni orbi, ologi, schiloditi, éra altii hebeuci, tonti, smintiti, suferitori de nevoi'a cea rea, acestea defecte provinu dela locuintiele puturóse, dela máncarile rele, mucedu, imputite si dela betia.

Patim'a betiei pre alocurea a cuprinsu si pre mujeri, ba inca ce e mai tristu, in dumineci si serbatori in unele locuri eu insumi am vediutu crisma plina, éra in biserica numai vr'o càtiva.

Eu nu intielegu cá poporul se nu bea de locu, càci dupa a mea parere asta e mai cu nepotintia, dar se'lu aducemu acolo, cátu sè se modereze si banii se' i crutie.

S'a vediutu in multe locuri si la multi ómeni, cari au lucratu cu septemànila si si-au càstigatu càtiva florenasi, si-au fostu propusu ca nu-i va spesa, ci va mai aduná la ei cá pre anulu venitoriu se 'si póta cumpara doue vitielusie etc. Intr'o dumineca 'lu duce pecatulu in crisma, se mai intelnesce si cu alti ómeni „de omenie“, incepu a'si inchina de sanetate pàna cându nici nu observa ca paralele, sudórea lui de o vera i se duce si bani nu-su.

Daca iubimu binele si venitoriulu natiunei romane in genere si alu familielor si individiloru in specie, se repetimu necurmatu si la tóta ocașiunea fratiloru romani: fiti lucratori, pastratori si retinative de afurisitul de vinarsu, cá altcumu nu veti scapa de seracia, veti perde pamentulu pre care stramosii vi l'au pastratu si veti deveni cersitori pre strade. La beutura 'lu duce pre omulu din poporu uneori si desperarea pentru greutatile celea multe. Ce se facem dara?

Se fundamu pentru poporu bance poporarie sau satesci, in cari depunendu-si crucerii ce'i intrecu se si-i póta crutia si imulti si totodata sè se póta ajutara imprumutatu, cá d. e. daca are careva lipsa de vro 5—10 fl. se nu fie silitu a'si bagá capulu in mán'a usurariului carele ia usura de 10 cr. dupa fl. pre septemàna, din 5 fl. i face 20 si 50, asia cá elu dà cu câte 500%, pe anu, si mai pre urma nepotendu platí 'i ia cas'a si pamentulu, ajunge cersitoriu golu ca napulu; apoi cine nu scie cá lupt'a nóstra a romaniloru pentru existintia individuale, familiara, nationale, politica a devenitu adi atátu de grea?!

Acea lupta intinsa preste tóte linielè nóstre nu se póte porta fara avutia, pentru-cà lipsindu acésta, lipsescu mijlócele cu cari se poti intra pe calea civilizatiunei, se 'ti càscigi arme morali, intelectuali, uneori si fisice de

cutu amendoue, in multe comune cu folosu invederatu. De atúnci au aparutu nenumarati articlii contr'a betiei mai in tóte foile periodice romanesci. Era unu timpu, cându chiaru pe la orasie se vedeau „ómeni civilizati“ morti de beti la mese straine si dusi de altii acasa. Acelea scene sunt astadi fórte rari.

Red.

aparare a existentii noastre si asigurarea unui venitoriu mai ferice.

Alta pedeca ce stă in calea dezvoltării noastre nationale e, că românul nu e prea aplecatu spre meserii. Adevăratu, că caus'a acesteia e, că românul până mai eri alaltaeri nu eră admisu la de acestea, ba inca pentru poporul agricultorilor portulu eră regulatu prin edictulu 47 din anul 1650. (Aprobatar: C. P. art. V. Paraszt ember és béres szolga, poszto ruhát, nadrágot, csizmát, dupla és forintos süveget, gyolcs inget viselni semmi képen ne merészeljen). Acea lege isi exercita influinta sa până in dilele noastre asupra industriei transilvane, că-ci a opri pre locuitori că se nu cuteze a portá vestminte de panura colorata, nici caciula captusita de 1 fl. (dupla és forintos süveget), nici camesia de pánza subtire, nu insémna alta de cătu a smanci din mán'a femeiloru tóte acelea plánte si scórtie de arbori, cu cari sciu ele colora torturi, a silí pre poporu că se traga in capu câte o piele cruda si se o numésca caciula si in urma a silí pre agricultori că se se lase de cultivarea inului, pentru-ca femeile se nu póta tiese pánza fina.

Totu ce s'a facutu in decursulu vécuriloru pre acestu terenu preste voia acelei legi, dá testimoniu pentru poterea de viétia a poporului si elasticitatea spiritului seu.

Adi impregiurarile multiamita tatalui cerescu! s'au schimbatu si potemu face progrese si pre acestu terenu. Asociatiunea nostra transilvana pentru literatur'a rom. si cultur'a poporului român si-a luatú intre altele si acea problema spre deslegare, că se împinga pre o parte a tinerimei la invetiarea profesiuniloru industriari; la imbracisiera acelu ramuri de industria, pre care noue ne vine se o numimu in acésta tíera industria sasésca, din cauza mai vertosu că aprópe numai sasii au avutu privilegiu la ea. Si acésta se ne nisuimu a o imbraciosia cu atátu mai vertosu, cu cătu că a remané cu inderetnicia si nepasare totu pre lângá modulu de căscigu si subsistintie cunoscute din parinti, insémna: a ne subscrie insine sentinti'a de mórte si a alergá cu pasi rapedi spre precipisiulu, ce duce la ruina si perirea nostra.

O parte mare a comuneloru romanesci e asiediata pre tinuturi puçinu productive, in munti, intre paduri locuri stâncóse, pre unu terenu seracu, sterpu si neproductiveru, unde lucrulu câmpului nu platesce ostenel'a, ori fórte puçinu. In astfeliu de comune e bine se se pregátésca tinerii si pentru alte cariere, nu numai pentru lucrulu câmpului. E bine se li se arete că afara de economi'a câmpului, ce au practicatu-o parintii si stramosii lor mai suntu si alte cariere, alte mijlóce de subsistintia cu multu mai bune si mai sigure: maiestriile.

Multi ómeni cându le vorbesci de maiestrii iti respundu că de ce se invetie copilulu meu maiestriile, cându si maiestrii fàra plugariu nu potú trai.

Ori-cine póte vedea, că opiniunile si credintiele poporului nostru dela sate in asta privintia suntu tare gre-site. Nu potú a me estinde tare departe in acestu obiectu

atátu de vastu, ci eu respundu cu betránulu invetiatoriu I. M.

Multi ómeni prin meseria,	Dai trei patru cu ciocanulu.
Multi prin bun'a industria	Si'ti sosese gologanulu,
S'au radicatu la potere,	Faci o spítia p'o rotitia,
La domnia si avere.	Éta câteva grositie.

Am ajunsu domniloru, intr'unu tempu cându industria mare straina din tierile mai civilizate si mai avute ia industriei nostre celei mici totu materialulu crudu, dá poporului in schimbu fabricate ne mai auditu de eftine, dar celea mai multe rele. fórte rele, chiaru lapedaturi, dara frumóse la vedere si insielatorie. Acésta are inse acelea urmari triste pentru poporul ce lucra pamentulu, că 'lu deda la luxu si dupa luxu la lene, ilu desvátia dela lucru; smulgéndu-i din máná lucrulu i omóra industria domestica si totodata ilu curatia de bani. Éca unde am ajunsu, ca in multe parti ale Transilvaniei portulu românescu celu pitorescu parte e exilatu cu totulu că pre la Clusiu, parte e numai batjocoritu, sciti vorb'a „Calicului“ (Nr. 4 Aprilu 1886), că nevast'a dascalului din Flamândieni, fat'a lui Gligoru Cudusiu din Fudulesci, pre care o critica „Cocón'a Guradulce“.

Câte cartóne, câte flénduri si sdrentie tóte le cumpara románele in schimbu cu portulu celu frumosu asemenea unui campu de flori, trainicu si mai acomodatu pentru lucrulu câmpului. Astfeliu apoi se neglege industria de casa, éra banii se ducu in máná streine, le lasa pung'a lata incátu mai pe urma se implinesce descánteculu „Preotés'a cu cercei, pop'a cu ciórecii rei“ etc.

In dilele noastre luculu pentru unu poporu saracu este mórte sigura; din contra pentru unu poporu numerosu, bine crescutu, deprinsu la totu felulu de industria este mijlocu de a se si mai inavutí si intarí; se intielege inse, că pe socotél'a popóraloru mai inapoiate, care cumpara dela dênsele.

Se combatemu deci din tóte poterile aceea ce se dice, că cutare manufacturi se cumpara cu pretiu multu mai micu din bolte decâtu ar costá facerea lor in casa, că-ci dilele si órele perdute, alesu iérn'a fàra picu de ocupatiune pentru milióne de braçia costa cu multu mai multu pre natiune, mai alesu daca vomu aruncá in cumpara si cunoscutulu adevéru: Otium pulvinar diaboli, că-ci daca muierea nu are cu ce se se ocupe, cumparându-le tóte din piatia, siatre si bolte; trebuie se-si faca ceva petrecere se'i tréca de uritu si éca apoi perin'a dracului. Tocmai pentru acésta se spunemu totodata, poporului că se nu-si lapede nici portulu luându-se dupa secaturile de moda. Afara de aceea portulu românescu a facutu sensatiune cu frumseti'a sa nă numai in Europ'a ci si dincolo de Oceanu in Americ'a, unde dupa cum spusesera foile mai deunadi, se cumpara togmai pentru infrumsetiarea salóneloru cu tieseturi romanesci.

Dar ce se mai dicu, insusi poporul vede acestu reu, numai cătu nu se apuca se'lu vindece. Elu adeca dice:

Bine-i stá mândrei gatata
Cu vestminte dela siatra,
Dar mai bine i-ar siedeá,
De-ar fi facute de ea.

Se ascultamu si „Suspinulu unei Române“ (in Fói'a pentru minte etc. 1859 pag. 330), din care voiu citá si eu câteva strofe mai insemnate :

Cu ochii plini de lacrami, cu mánile 'ncestate
Spre ceriu catându adese, cu ánim'a ranita,
Ce'n peptumi de durere, cá mór'a in vèntu se bate
Suspinu si plângu cu jele etatea aurita.

Cându tènera in hora, jocamu si eu la nunte
Gatita in vestminte, lucrate totu acasa,
Atunci erá rusine, cá fetele de frunte
Se pórtate-atatea trentie si haine de metasa.

Peptariiele de piele, cojóce de berbece
Mà-re nu se mai pórtá, in locu-le jubice
De pánza, numa bluse subtiri, si iér'n'a rece
Si dárdaie-in guritia dintii, de noi ferice!

Catrintiele in rochi pre alocurea-'su schimbate
Si pletele in conciuri curèndu voru sè se urce.
Urméza Malacofulu, si fustele-infoiate
S'alunge simplitatea si gustulu bunu se'lu strice.

Cum se mai strica lumea! Ce amu ajunsu o dómne
Se vedi cum romàncuti'a-'si vinde mitiu si lana,
Din cari tiesému catrintie, si cumpara cartóne
Lucrate in alta tiéra si de o streina màna.

Ér fetele sarace, ce n'au nice oitie,
Nici alt'a ce se vènda; fsi lasa satu si casa,
Se ducu pre la orasie, servescu pentru hainutie
Si-adeseori durere! Schimbându portulu si'lu lasa.

De ce asia podóbe? când n'ai pamèntu d'o palma!
De ce atât'a lustru? Cându esti in talpi calica!
Mai bine-o petecutia de locu pentru cea hrana;
Mai bine-o junincutia, se duci la celu voinicu.

Se mai adaugu óre, cà in celea mai multe ținuturi
gradinile celoru mai multoru economi sémana cu unu
zavoiiu plinu de cucute si urzici càtu gardurile si legumi
nici de poveste, ci le cumpara tóte, cépa, aiu, mere,
pere etc. etc. dela sasi si din orasiu.

Nu vreu, domniloru si fratiloru se abusezu de atenciunea dvóstra, fiindca le sciti, si abia trebue se declaru cà eu nu sum pétr'a intieptiunei, ci sum convinsu cum-ca dintre dvóstra inca voru apucá pén'a si-si voru ascuti rostulu gurei spre a le combate cu mai multa desteritate decâtu mine.

Acésta se póte face astadi cu atâtu mai usioru, cu càtu avemu destule foi de tóta categori'a, dar acestora le lipsesce numai un'a: — N'au prenumeranti de ajunsu, ci fragana de pe o di pre alt'a si cu deosebire foile scrise anume pentru poporu, precum d. e. „Foisiór'a“, „Cartile saténului romànu“, „Meseriasiulu romànu“, etc. Acestea sunt bune — altii le mai critica — dar daca le-ar redactá chiaru si celu mai genialu barbatu într'unu stilu càtu de acomodatu pentru poporu, asia încàtu se servésca de modelu la tóte popórale culte

si déca poporulu nu scie de dèusele nimicu — nu folosescu nimicu.

Ar fi fórte bine daca s'ar prenumerá la acestea foi folositorie càtu de multi, càci e lucru cunoscutu, cumca astadi tipariulu e pàrghi'a civilizatiunei unui poporu. Unde nu póte unulu prenumerá sè se inso-tiasca 3—4 din comuna ori din comune invecinate, cá se tiena pasu cu mersulu lumei.

Pentru-cá tipariulu intrebuintiatu de inteligenti'a superióra se aiba influintia asupr'a masei poporului romànu spre prosperitatea lui, se receru óresi-cari conditiuni. Anume:

Se nu ne facemu pre fia-care di la complimente pre càtu de poetice, de multe-ori pre atâtu departate de realitate, cà suntemu unu poporu bine crescutu, vènosu, vènjosu etc. Nu trebue se ne insielamu noi pre noi insine, ci din contra se marturisimu, cum-cà suntemu unu poporu in multe inapoiatu, dar din sinulu natiunei romàne inca nu a-disparutu geniulu Romei, cà romanulu e capabilu spre a se aventá la cultur'a celoru de ántaiu popóra ale lumei culte, numai càtu trebue instruatu si aparatu de relele ce-lu coplesiescu.

Se vedemu cum judeca streinii pre poporulu romànu. W. Hochmann, cá se tacu de alti multi, in opulu Beschreibung de Erde pag. 3074 dice: „Din acestu poporu se desvólta capete clasice ce se potu folosi cá modele de genie, capete alu caroru interioru conține aceea ce arata exteriorulu, pentrucà nicairi nu se afla o conceptiune mai usióra, un'amente mai deschisa, un'a ingeniositate mai mare impreunata cu un'a desteritate in conduita, — decâtu cum se afla chiaru si la celu mai de rèndu romànu.

Acestu poporu aflându-se unitu si radicatulu la celu mai inaltu gradu de civilizatiune, ar fi in stare a stá in fruntea culturai spirituale a omenirei intregi, si pentru scopulu acesta este inzestratu cu o limba atâtu de armoniósá si atâtu de avuta, încàtu ar po- tea conveni specialminte si poporului celui mai cultu de pre pamèntu.“

Éca domniloru si fratiloru! fàra de a face alte es- plicari, ne lipsesce numai cá, dupa cum dice mântuito- riulu nostru Is. Hs. se ne folosimu talantulu si se nu'lu ingropamu. Se nu fimu dara pessimisti, adeca se nu vedemu in natiunea nóstra unu reu, care nu s'ar poteá vindecá, cà-ci asta ar aduce cu sine desperarea, ne-ar des- cordá energi'a, ne-ar amorti poterile, si facèndu se per- demu speranti'a in venitoriu de a vedea óre-cându fructe manóse dupa trud'a nóstra. Cea ce se nu fia!

Din contra, se avemu credintia atâtu de tare si neclatita in vitalitatea (poterea de viétia) natiunei nóstre si in eminenti'a calitatiloru ei si a limbei nóstre, precum credemu de tare in nemorirea sufletelorु nóstre.

Apoi acea credintia tare se o aratamu si in afara prin lucrare din resputeri, prin fapte, cà-ci fàra de fapte credinti'a e mórtá.

Ca cum e romanulu candu pre calea culturai e bine condusu si din punctu de vedere militaru, se póte

vedea la fostele regimente de granitii românesci din Transilvania, de cari insusi Napoleonu celu mare inca avú respectu. Tacéndu sute alte documente voiu aminti aici că generariulu Wukassowich prin ordinulu datatu la Niedendorf 27 Iuniu 1797 dice, că nimicu nu doresce mai ferbinte decâtu că se aiba honórea de a-i se dá unu batalionu (III-lea din reg. II) sub comand'a lui: quod ego nihil ardentius exoptem, ac honorem, eundem... praefectum, ejusque phalangem strenuam sub meo regimine habendi. (Poemation de secunda legione valach. pag. 73). Vedemu mai departe din istoria, cum-cá din sinulu natiunei romane au esitu multi barbati straluciti, in tóte epocele in care li s'a deschisu câmpu de activitate patriotica.

Fortune grele, vijelii crunte s'au descarcatu si au trecut in decursulu vécuriloru preste romani, multe popóra au disparutu, multe natiuni cândva vestite s'au stinsu de pre faci'a paméntului, dar natiunea romána a remasu neclatita: cá o stâncă in mijloculu marei, valurile au surpatu si doboritu mai multe frânturi mai debile: din ea, inse nici-odata n'au fostu in stare cá se o clatine din temelie si nu le-a succésu nici cându a o resturná.

Stânc'a mai sta! natiunea romana mai traiesce! Acestea, si apoi chiaru progresulu ce l'amu facutu in scurtulu tempu de 40 de ani óre nu suntu totu atâtea documente de poterea de viétia a acestei natiuni?

Dá, domniloru si fratiloru, inse spiritulu tempului de acum dice, inainte, si noi inca nu potemu stá pre locu.

Noi trebuie se ținemu pasu cu celelalte natiuni, se ne radicamu deodata cu dênsele neincetatu prin sciintia si asia se avemu iubire si devotamentu multu mai mare de a sacrificá avere materiale pentru avere spirituala.

Si cá se avemu avere materiala trebuie se conclucramu, cá aceea se nu se inpuțineze in diferite moduri aratate mai susu.

Cu dreptu cuvèntu dice zelosulu nostru barbatu Lad. Vajda cumca:

Trupin'a natiunei nóstre nu noi câteva mii de carturari o formamu, ci acea trupina este chiaru poporulu preste totu.

Decadinti'a poporului romaescu are unulu si acela siu intielesu cu decadinti'a insasi a natiunei nóstre, pentrucá

Sum'a averiloru mobile si imobile ale singuraticiloru romani, forméza laolalta averea nóstra romanésca nationala. Odinióra se dicea: Cujus regio, illius religio“ adi acea disa se traduce referitoriu la acestea „A cui e paméntulu a acelui'a e tiér'a“).

*) Maxim'a: Cujus est regio, illius est religio, este a protestantiloru si e fórte periculósa pentru libertatea confesiuniloru religiose, pre care staturile cu parlamentele loru se încerca se le absórba in sine si se nimicésca ori-ce activitate propria a loru.

De altmentrea in epoc'a de fatia parlamentele lucra totu asia si in tierile catholice. Este lupt'a vechia intre biserica si statu.

Red.

De aici urméza, că, inpuținându-se avuti'a miscatória si nemiscatória a romaniloru singuratici totdeun'a si avuti'a nationala se micșioréza si in căta mesura devinu mai seraci membrii natiunei, intr'acea proportiune se saracesce si natiunea insasi. Ér in deosebi, daca óre-care romanu își instrainéza mosi'a sa, prin acésta fapta nu numai pre sine se desbraca de paménturile sale facéndu-se unu Ioanu fàra tiéra, ci micșioréza totodata si averea totala a poporului romanu.

Pre lãnga tóte că „pamentu“ si „patria“ nu suntu cuvinte chiaru sinonime, totusi e-unu adevèru, că o patria fàra teritoriu, fàra pamentu, nici cá se póte cugeta, si asia (dupa cum dice dlu G. Baritiu) „unu poporu fàra patria aterna numai in aeru“.

Prin urmare celu ce posiede din pamentulu patriei natale o catatime mai mare, óresi-cum se bucura de unu feliu de dreptu mai mare de a potea dice, cá are patria, de unde apoi firesce urméza, că in ce mesura trecu pamenturi din màna romanésca in mànile streine, totu in aceea mesura scade si titlu de dreptu alu romaniloru de a mai potea numí acésta frumósa patria si a nóstra patria comuna.

Ar fi de prisosu a mai arata, că averea materiale dá mijlóce mai multe spre a face progresu si in sciintie usiorându suportarea speseloru educatiunei necesarie, si intorsu apoi sciintiele cu atátu mai bine resplătescu pentru ajutoriulu materialu capetatu, de óre-ce sciintiele dau câte si mai câte noue mijlóce si moduri de càscigu spre sporirea averei materiali. Din contra

Mai departe se póte vedea din mii de casuri, că poporulu fàra sciintia si lumina 'si causéza siesi si de multe ori intregei natiuni daune enorme si adeseori nereparabili. Cá esemplu voiu aminti dintre altele nenumerate numai impregiurarea, ca câte documente de mare valóre se nimicescu si astadi prin usiuratarea de minte si cu ruinarea totale a miiloru de individi, familii si comune! Multi nesciindu ce pretiuescu, àmbla cu ele cá cu nesce scrisori de aruncatu in focu. Cetisemu chiaru in „Transilvania“ fói'a asociatiunei nóstre, cumca s'au aflatu càrti urbariali din dilele Mariei Teresi'a, ale cutarei comune de câteva mii de suflete la lelea Nastasi'a, a carei barbatu fusese mai inainte jude alu comunei. De nu se aflá acea copia de urbariu localu, comun'a erá se-si pérda unu teritoriu de paduri intinse pre vr'o 4000 de jugere.

Vediutu-s'au alte documente fórte scumpe aruncate pe dupa ladi, rupte, mánjite, cá si cum aru fi fostu bune numai de a legá cu ele ólele cu untu. Éca ce face nesciinti'a!! Se ascultamu deci sfațulu comitelui Emericu Mikó, care dice, ca nici petecutiulu celu mai micu de hartie se-nu'l despretiuimu.

Deci d'ara lumina, mai multa lumina!! dupa cum dise Göthe in ór'a mortiei sale. Se nu ne indestulimu numai cu atátu, ca scimu lega câteva litere de olalta. Göthe cându erá deja in adenci betrânetie dise: „eu inca nu amu invetiatu a ceti“.

Se ne damu pruncii la scóla luandu esemplu dela alte popóra inaintate — chiaru si dela evrei.

De ce mai că nu vedem evreii în stare misera?

De ce unu evreu sdrentiosiu în 2—3 ani ajunge bogatu? — De aceea, pentru că evreul de e cătu de seracu — elu își ține unu invetiatoriu și de nu pôte singuru, se asociază cu altulu. De aici vine că sunt forte pușini acei jidovi, cari se nu scie ceti, a scrie bine reu, era mai virtosu computulu din capu și cele patru operatiuni le cunosc totu. Eca aici se adevărește dis'a romanului: „Cine are carte, are parte“. Adeca romanulu asia dice, numai nu se prea nisuieste asi face.

Se facem dăra cu totii, ce dice poetulu :

Se mergem frati la scôla,
Ca-i tempulu se invetiamu
apoi
Romanulu de nu invetia,
Din lume e perdutu,
Că mosiulu o vietia
A duce s'a trecut!

Numai sciintia
Si iscusintia
Ne potu scapa,
Dar fâra ele
Necasuri grele
Ne-or inunda.

Ba se me ducă mai departe. Chiaru pentru că cineva sè se pôta folosi de drepturile sale că cetatienu alu statului, i trebuie sciintia.

Se remănem numai la comune. Astadi primariulu numai pôte conduce afacerile comunei numai cu „revasiulu“, ci trebuie se scie scrie și ceti și se cunôsca legea comunala, apoi ômenii se mai scia, ca lucru mai de rusine pentru o comuna nu pôte se fie, decâtu că o comuna romanêsca se aiba primariu pre câte unu strainu venit de eri alaltaeri în comuna, pâna si jidovii din alte tieri.

Deci noi romanii se avem numai energia, se lapedam indiferentismulu și acestea înca se potu îndreptă; era dăca acêsta n'am facutu-o mai de multu, se o facem de acum înainte, dăca fie-care dintre romani, întru cătu e de lipsa, voiesce fâra fatiarnicia a fi gata și a servi din tóta forti'a sa natiunei romane, bogatii contribuind cu averile lor pentru scôla, biseric'a contribuind premii miciloru scolari, ajutorându publicistic'a romana, luminându poporulu etc. tinerii apucându armele sciintiei, nisuiindu-se din tôte poterile a escela, cu unu cuventu, dăca fie-care voiesce a lucră elu pentru sine și se nu astepte mai multu în trandavi'a sa că unu altulu se lucre pentru elu, atunci cu ajutoriulu lui Ddieu vomu rēstabilă afacerile nôstre, vomu repară necasurile provenite și din neglijenti'a nôstra și noi vomu impune cu vaz'a, cu auctoritatea nôstra.

Se nu ne mai plângem și vaietăm de cutari impilari și apesari din partea cutarui adversariu, ci se cautăm numai și vomu vedea, ca ceea ce este elu, dătoresce mai multu neactivitatii nôstre decâtu propriiloru sale fortie și poteri.

Surtu și bine: se ne implinim fie-care detorintiele statului seu și chiamarei sale, și din urm'a detorintielor implinite va rezultă radicarea natiunei romane, că-ci astadi a-si pastra limb'a strabuna nu se mai considera de ceva meritu pentru nime, deôrece meritu e alu strabuniloru noștrii, cari în atâtea timpuri grele, viforose ni-au conservatu ca unu clenodiu sacru limb'a și natiunea de perire; ér cine se lauda numai cu meritele strabuniloru e asemenea perelor de pamentu, a caror parte cea mai buna e în pamentu, ci astadi e datorinti'a fiecarui nascutu romanu, că se lucre pentru și în folosulu natiunei sale. Domnulu nostru Isusu Christosu a disu: „Nu totu celu ce dice „Dómne, Dómne!“ va intra întru imperati'a mea, ci celu ce face voi'a Tatalui din ceru“; ér eu dicu, ca nu totu celu ce dice ca e romanu, e și romanu adevăratu, ci acela care lucre că Romanu — cine în acêsta luptă de înaintare face totu ce e datoriu unu romanu a face.

Cadiuti amu fostu și abia de cătiva ani ne radicăm încetisioru, dăra noue nu ni e de ajunsu o avântare înceta, ci impregiurarile nôstre poftescu în modu imperiosu că se ne silim a face în tempu scurtu progrese mari și a propasă cu pasi rapedi cu indiecite sirguintie și cu atātu mai vertosu, că-ci stam în faci'a unei lupte neintrerupte — lupt'a natiuniloru în desvoltarea lor culturale pre tôte terenele.

Asia și în acêsta luptă dăca voim se avem folosulu și se nu perdem, dicu și eu cu Q. Fabiu¹⁾ consulele romanu: după cum e demnu de numele nostru mai multu se atitiam curagiulu ostentiloru luptându-ne, decâtu îndemnându-i.“

În urma, după cum ne place a ne glorifică cu descedinti'a nôstra dela vechi'a Roma, cu vechii romani, cu înaltele lor virtuti și moravuri, cu iubirea lor de patria, cu amôrea libertatii, cu simplicitatea lor esemplara, cu sciintiele lor, cu glori'a la care s'au radicați, cu poterea cu care au domnit etc. etc. tôte într'unu tempu înainte de acêsta cu mai doue mii de ani; asia se lucrăm și noi, că generatiunea ce va urmă după noi sè se pôta mândri cu noi, se fia superba ca noi cestia de acum le-am fostu stramosi și parinti; se pôta numera și dintre noi multi Fabricii, Decii, Curii Dentati, Scaevoli, Camili, Grachi, Ciceroni, Catoni, etc. etc. apoi Luctetie, Corneliu, mame totu la atătia Grachi, Plotine etc. etc.; — dăra se nu uităm niciodata, ce dice Niebuhr: „Rom'a a remasă numai pâna atunci Rom'a, pâna cându Romanii au fostu Romani!“ adeca ômeni cum se cade.

¹⁾ Titu Liviu L. II. 46.

Clusiu, în 18 Iuniu 1886.

Nestoru Simonu
juristu.

Schitie din istoria literaturii romane de V. A. Ureche.

Acestu opu anuntiatu fiindu in Nrii „Transilvaniei“ din Ianuaru a. c., cu acea ocaziune amu promis cu ca vomu invedera importantia comunicandu lectoriloru nostri inca si tabelulu seu bibliograficu care este:

„Productiuni anteriore seculului XVIII.

1. Productiuni religiose:

	Anii.
1. Codicele Voronetian, traduceri bogomilice, venite in Moldov'a in secululu alu XV-lea.	
2. Codicele Mahacénu. Colectiune de scrieri bogomilice vechi, de Pop'a Gr. din Mahaciu, intre 1580—1619	
3. Invetiaturile lui Ioan Scarariulu din prim'a jumetate a seculului alu XV-lea, dupa archimandritulu Neofitu Scriban; (epistol'a sa cátra directorulu Ateneului Romanu din Iasi din 1860.	
4. Catechism — Sibiu . . . . . (1544 ori)	1546
5. „ „ Brasiovu	1560
6. Cazani'a. — Corezi. — Sibiu	1560 (?)
7. Tetraevangelulu. — Corezi	1561 (?)
8. Praciulu, celu ántaiu romanu, dupa D. Cretiu	1570
9. Evangeliarulu conserv. in muzeulu Londr'a de Radulu Gramaticulu	1574
10. Psaltirea. — Corezi. — Brasiovu	1577
11. Cazani'a II. „ „	1580
12. Evangeliarulu cu tilcu	1580
13. Palia sub Mihaiu Fordasiu	1581
14. Codicele Pop'a Ioanu din St. Petru: Pascali'a si Flórea daruriloru	1620
15. Evangeli'a cu tilc (editiune noua a celei din 1580) Alb'a-Iuli'a	1641
16. Invetiaturi sau cuventari bisericesci — Melhisedec. — Campu-Lungu	1642
17. Cazani'a — Silvestru. — Govor'a	1642
18. Catechismulu calvinescu alu lui Racoti	1642
19. Evangeli'a invetiátore. — Govora	1642
20. Carte romanésca de invetiaturi. — Metropolitulu Varlaamu. — Iasi	1643
21. Cazani'a monastirei Dealu	1644
22. Respunsuri de Varlaamu. — Sucév'a	1645
23. Siete taine. — Eustratie log. Iasi	1645
24. Catechismulu Calvinu (cu litere) Stef. Forgasi. — Alb'a-Iuli'a	1648
25. Noulu testam. tr. Silvestru Ierom. Belgradu	1648
26. Psaltirea. — Belgradu	1651
27. Catechismulu calv. (Racoti. — editiunea II.)	1657
28. Psaltirea in versuri de Dosofteiu. — Uniew	1673
29. Acatistier de Dosofteiu. — Uniew	1673
30. Cluciu sau cheia invetiaturei	1678
31. Leturghia. — Dosofteiu	1679
32. Psaltirea slav. rom. — Dosofteiu. — Iasi	1680
33. Leturghia slavo-romana. — Inocentie Ieromonach. — Bucuresci	1680
34. Molitvelnic de Dosofteiu. — Iasi	1680
35. Evangeliile. — Iordache Cantacuzinu. — Bucuresci	1682
36. Prologulu tuturoru santiloru. — Dosofteiu.	1683
37. Paremiile. — Dosofteiu	1683
38. Apostolu — Bucuresci	1683
39. Sicriulu de aur (cuvinte funerarii) Pop'a Ioanu din Vinți-Sebesiu	1683
40. Carare pe scurtu. — Pop'a Ioanu din Vinți-Alb'a-Iuli'a	1685
41. Ciaslovetiu. — Belgradu	1686
42. Diaconariu. — Belgradu	1687
43. Bibli'a lui Sierbanu. — Fratii Greceni etc.	1688
44. Ceaslov. — Belgradu	1689
45. Euchiridiele. — Buzeu	1690

	Anii.
46. Pravoslavnic'a marturisire. — Buzeu	1691
47. Margaritaru. Radu Sierbanu Grecianu. — Bucuresci	1691
48. Evangeliile. — Sierbanu Greceanu. — Bucuresci	1693
49. Ceaslovu din Sibiu	1696
50. Triodu. — Buzeu	1697
51. Evangeli'a. — Snagovu	1697
52. Leturghi'a. — Tergoviste	1697
53. Leturghi'a. — Rómnicu	1698
54. Mineile Slavon-roman. — Buzeu	1698
55. Molitvelnicu romanu-grecu. — Buzeu	1699
56. Maximu Peloponesianulu. — Snagovu	1699
57. Kiriadromion. — Belgradu	1699
58. Invetiaturile crestinesci de George Radovici. — Snagov	1700

2. Produceri filosofice:

1. Invetiaturile lui Neagoe Voda	1513—21
2. Divanulu sau gálcév'a intieptului cu lumea	1698

3. Istoria:

1. Unele isvóde ale nóstre, citatu de Gr. Ureche pâna la	1540
2. Letopisetiulu celu latinescu, citatu de Gr. Ureche, pâna la	1502
3. Letopisetiulu Moldovenescu (mai multe editiuni de intindere diversa)	
4. Letopisetiulu lui Gr. Ureche	1646
5. Cronica anonima (munténa) scrisa de mai multi autori, pâna la secululu alu XVII-lea.	
6. Adnotatorii Eustratie Logof., Simionu Dascalulu si Misailu Calugarulu.	
7. Cronic'a lui Mironu Costinu	1677
8. Cronic'a Fagarasiului. ¹⁾	1690
9. Cronic'a dela Versieti. ²⁾	
10. Cronologi'a Iancului Voda. ³⁾	
11. Cronic'a anonima, reu atribuita lui Milesco.	
12. Viati'a si faptele lui Neagoe Voda. ⁴⁾	
13. Viati'a patriarhului Nifon.	
14. Cronic'a bisericei catholice. — Iasi.	
15. Cronic'a bisericei catholice. — Tergovistea.	
16. Viati'a lui Mihaiu Vitézulu tradusa latinesce de Walter.	
17. Cronic'a lui Michailu Mocs'a.	
18. Cronic'a lui Const. Capitanulu.	
19. Letop. de Radu Grecénu, continuatu de Radu Popescu.	
20. Némulu boeriloru, de acelasi.	
21. Cronic'a versificata a lui Mironu Costinu.	
22. Cronol. versificata de Dosofteiu.	
23. Chronografulu lui Pavelu Stefanescu	1650
24. Geografi'a Ardélului	1660—1680

4. Jurisprudint'a:

1. Pravile scrise, la cari se referu uricele domnesci inainte de 1646. — Jus Valachiae, Na Pravié Woloskiem.	
2. Pravil'a. — Brasiovu	1580
3. Pravil'a mica. — Govor'a	1640
4. Cartea Romanésca de pravile	1646 (Iasi)
5. Indreptarea legeri. — Tergoviste	1652

5. Filologie:

1. Luc'a Stroici. — Scriere cu litere	1593
2. Incercare de poetica, de Mironu Costinu (ca Pre-doslovie la Viati'a lunei).	
3. Grigorie Ureche. Opinie despre limb'a Romána (1646)	

¹⁾ Apud Const. Capitanulu. — Magasinulu istoricu I.

²⁾ Apud Balcescu.

³⁾ Apud Balcescu.

⁴⁾ Archiv'a istorica, T. I. pag. I.)

4. Anonimulu (disu Milescu) despre limb'a Cutiovlahiloru . . . . . 1670?
5. Lexicon romano-slavon din secululu alu XVII-lea ⁶⁾.
6. Dictionariu Slavono-Moldovenescu anonimu, finea seculului alu XVII-lea ⁶⁾.

6. *Oratori'a:*

1. Cuvèntari bisericesci de Tiablac, sub Alecsandru celu bunu 1401
2. Urme de elocintia de tribuna, in Cronice.
3. Luc'a Cârja. Discursu càtre Regele Polonu Sigismundu I. 1523

7. *Literatur'a populara:*

1. Cimilituri. — Povesti. — Cântece. — Doine. — Balade.
2. Versuri scrise de Varlaam Metropolitulu, si de Dosofteiu, la càrtile bisericesci etc.
3. Viati'a lumii de Mironu Costinu 1670
4. Poesi'a de Halici 1674
5. Alexandri'a.
6. Varlaam si Iosaf, de Udriste Nasturelu.
7. Si alte scrieri bogomilice si apocrife.

Concursu.

Devenindu in vacantia urmatóarele stipendii, si anume:

A) 1. Unu stipendiu de 50 fl. pe anu din fundatiunea anonima „Dobàca,” destinatu pentru unu gimnastu nascutu in fostulu comitatu alu Dobàcei.

2. Unu stipendiu de 40 fl. pe anu, din fundatiunea „Radu M. Riureanu” pentru studenti la gimnasiu.

3. Unu stipendiu de 60 fl. pe anu din fundatiunea „Galiana” pentru studenti la gimnasiu.

Mai departe fiindu vacante urmatóarele:

B) 4. Unu ajutoriu de 60 fl. pe anu, pentru tineri s'au tinere, cari aru voi se invetie la vre-unu institutu sau corporatiune industriala din patria, vre-un'a din meseriile: tiesutulu de pànzarii, covoara, parti de imbracaminte pe resbóie mai perfectionate sau cusatura de albituri, broderii sau croitoria superióra de dame sau barbati, sau art'a orologeriei, juvergiei (argintariei) sau a farmaciei.

5. Unu ajutoriu de 20 fl. pe anu din fundatiunea „Tofaléna” pentru tineri descendenti din vre-o familia de ale fostei comune „Tofalau”, cari aru voi se invetie vre-o meserie óre care.

6. 16 ajutóre à 25 fl. pe anu, menite pentru tineri romani, cari voiescu a invetia vre-o meserie, dar mai cu sama: rotaria, lemnaria (bardasia), fauraria, masaria (templaria), cismaria, palariaria, curelaria, sielaria, masinaria agricola.

Prin acésta se escrie concursu.

Cererile au a se inainta comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu in Sibiiu, pàna la 1 Aprilie st. n. 1887. Cererile intrate mai târziu nu se voru considerá.

Aspirantii la vre-unulu din stipendiile amintite sub A. 1—3 au se acuda la suplicele lor:

a) carte de botezu in originalu sau in copia legalisata;

b) testimoniu scolasticu de pe sem. I. alu anului scol. curgetoriu;

c) atestatu de frecuentare dela directiunea institutului, in care cercetéza scól'a de presentu;

d) atestatu de paupertate sau de orfanu, daca concursentulu e orfanu.

Conformu literelor fundationale, la obtinerea stipendiului de sub 3. din fundatiunea „Galiana”, ceteris paribus va avea preferintia acela dintre concursenti, carele va dovedi, ca se trage din famili'a fondatorului, si anume din famili'a „Popu si Antonu”.

⁶⁾ Proprietate a D-lui D. Sturdz'a.

⁶⁾ Vedi analele Academiei din 1869.

Aspirantii la vre-unulu din ajutóarele amintite sub B. 4—6 au se presente urmatóarele documente:

a) atestatu de botezu in originalu sau in copia legalisata;

b) testimoniu scolasticu de celu puçinu 4 clase elementare;

c) atestatu, cà se afla deja lucràndu la vre-unu maestru sau corporatiune, si cu ce succesu.

Aspirantii la ajutóarele de sub 5, 6, voru avea se astérna in originalu sau in copia legalisata si contractulu inchieiatu cu maestrulu conformu §. 61 alu legei industriale (art. leg. XVII 1884).

d) atestatu de moralitate dela autoritatea competenta locala;

e) adeverintia dela parinti sau tutori, cà suntu decisi a lasá pe fiii sau pupilli loru la invetiatura pàna se voru perfectioná pe deplinu.

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, ținuta la Sibiiu, 1 Ianuarie, 1887.

Iacob Bolog'a,
v-pres.

Dr. I. Crisianu,
secretariu.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuarie 1887 se incepe cursulu alu XVIII-lea alu foiei

**„TRANSILVANIA”
pe anulu 1887.**

Pentru nemembrii pretiulu este 3 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dà; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postalulu de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunei transilvane in Sibiiu.**

Pe lângã alte scrieri destinate pentru publicare, se primescu ori-ce anuntiu bibliografice, cumu si recensiu si dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiectivu asupr'a productelor literarie, scientifiche si artistice.

Spre a se face de aici espeditiunile càtu mai regulatu, ddni membrii noi si ddni prenumeranti sunt rogati, cà pe lângã scrierea càtu mai limpede a numelui, connumelui si localitatiei, se nu'si pregete a pune esactu si post'a din urma, in tóte casurile unde locuintiele nu se afla in cetate sau orasiu bine cunoscutu si frequentatu.

Multime mare de comune au acelasi nume, càte 4—6 pàna la 14 comune totu cu unu nume. De aceea in casuri nenumerate cauta se adaogemu la adresa si comitatulu sau districtulu in care ne aflamu, cà se nu ratacésca adresele dintr'unu comitatu in altulu, din ótiéra in alt'a.

Mai multe sute de comune au nomenclatur'a loru in càte trei si patru limbi. In casuri de acestea se nu credemu cà espeditorii postelor cunoscu tóte comunele dupa tóte numele lor, ci trebue se puna insusi abonatululu numele comunei in càte doue limbi si anume in limb'a statului. Din lipsa de adrese esacte mii de scrisori si diarie se intorcu inapoi la post'a de unde s'au trimisu in lumea larga, éra apoi daca nu se iau dela posta, in càteva luni se ardu.

Redactiunea.